

**İSLAM HUKUKUNUN
AKSİYOLOJİK
BOYUTU
HUKUK–AHLAK İLİŞKİSİ**

Doç. Dr. Şahban YILDIRIMER

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da Bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7409-64-3

Kitap Adı

İslam Hukukunun Aksiyolojik Boyutu

Yazar

Şahban YILDIRIMER

ORCID iD: 0000-0002-7204-5609

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

REL037020

DOI

10.37609/akya.264

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Hukuk felsefesi, genel olarak felsefede olduğu gibi, ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji boyutları üzerinden yürütülen bir düşünce faaliyeti olarak kabul edilir. Bu üç boyuttan biri olan aksiyoloji, hukuk felsefesinin en temel sorunlarının tartışıldığı zemindir. Hukuk felsefesinde etik unsuru tartışma alanına açan aksiyoloji, hukuk felsefesinin iki önemli ana akım denilebilecek kolları olan hukuki pozitivism ve doğal hukuk tartışmalarının da zeminini oluşturur. Burada temel soru şudur: hukuk olarak nitelendirilen şey bir değeri gerçekleştirmekte midir?

Hukuk ile ahlak arasındaki bağlantının zorunlu olup olmadığı konusu çağdaş hukuk felsefesinin en temel sorularından biridir. Hukuki pozitivism ile doğal hukuk kuramlarının temel ayrışma noktası da bu alanda düğümlenmektedir. Bu gün artık ne hukukun ahlak ile bağının olmadığını iddia eden bir pozitivist ne de her hukuk kuralının mutlaka ahlaki bir niteliğe sahip olması gerektiğini ileri süren bir doğal hukukçu vardır. Bu gün gelinen noktada tartışma, hukuk ile ahlak arasında bir ilişki olup olmadığı değil, bu ilişkinin ne tür özellikler gösterdiği üzerinden yürütülmektedir. Dahası, hukuk ile ahlakın bırakın iki ayrı alan olmasını, insan yaşamının birbirinden ayrı düşünülemez vazgeçilmez iki düşünme ve eylem alanı olduğu, hemen hemen bütün ciddi hukuk felsefecileri tarafından kabul edilmektedir. Bu çalışmamızda hukuk-ahlak ilişkisini İslam hukuku perspektifinden incelemeye çalışacağız.

Hukuk ve ahlak felsefesinin en gerilimli alanı olan hukuk-ahlak ilişkisine dair yazdıklarımın hatalardan salim

olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Görüş, öneri ve eleştirileri ile katkı sağlayacak okuyuculara şimdiden teşekkür ederim. Bu eserin basım aşamasında her türlü desteği veren Dr. Cihan KILIÇ'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Giriş	1
Hukuk-Ahlak İlişkisi	10
Hukuk ve Ahlakın Ortak Alanı.....	17
Amaç Açısından Hukuk Normu ile Ahlak Normu	30
Heteronom Olarak Hukuk-Otonom Olarak Ahlak	32
Hukuki Normların Doğası	35
Ahlaki Normların Doğası	38
Ahlakın Kaynağı Sorunu.....	44
Hukuk-Ahlak Ayırımı.....	54
Hukukun Etik Karakteri.....	60
Hukukun Ahlakı Gerçekleştirme Görevi	63
Hukuk Normunun Dini ve Ahlaki Bağlayıcılığı	72
Toplumsal Ahlak Alanda Kendi Değerlerini Koruma Hakkı.....	78
Sonuç	85
Kaynakça.....	91
Dizin	97

KAYNAKÇA

- Abdurrahman, Taha, *Ahlak Sorunsalı*, (Çev. Tahir Uluç), Pınar Yayınları, İstanbul 2020.
- Abdurrahman, Taha, *Bilgi Ahlaktan Ayrıldığında* (Çev. Abdi Keskinsoy), Pınar Yayınları, İstanbul 2020.
- Adorno, Theodor W., *Ahlak Felsefesinin Sorunları*, (Çev. Tuncay Birkan) Yaylacık Matbaacılık, İstanbul 2012.
- Aghnides, Nicolas P., *İslâm Hukuku'na Giriş*, (Çev. Servet Armağan) Beta Basım, İstanbul 2001.
- Akbaş, Kasım, *Hukukun Büyübozumu*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2006.
- Aral, Vecdi, *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1975.
- Aral, Vecdi, "Hukuk Felsefesinde Değer Rölativizmine Karşı Değer Objektivizmi", (İ.Ü.H.F.M.) Yıl 1974, Cilt:40, Sayı: 1-4.
- Aral, Vecdi, *Hukuk Felsefesinin Temel Sorunları*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992.
- Aral, Vecdi, *İnsan Özgür Mü?* İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2004.
- Arsal, Sadri Maksudi, *Hukuk Felsefesi Tarihi*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1945.
- Arsal, Sadri Maksudi, *Hukukun Umumî Esasları (Hukukun Pozitif Felsefesi)* (m.y.) Ankara 1937.

- Arsal, Sadri Maksudi, *Umumî Hukuk Tarihi*, İstanbul Matbaacılık, İstanbul 1948.
- Bardakoğlu, Ali, "Tabii Hukuk Düşüncesi Açısından İslâm Hukukçularının İstihsan ve İstislah Görüşü", *Makâsıd ve İctihad* (Hazırlayan: Ahmet Yaman) Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2002.
- Belgesay, M. Reşit, *Kur'an Hükiimleri ve Modern Hukuk*, Fakülter Matbaası, İstanbul 1963.
- Berki, Ali Himmet, *Hukuk Tarihinden İslâm Hukuku*, Örnek Matbaası Ort. Ankara 1955.
- Boisard, Marcel A., "Batının Kamu ve Uluslararası Hukukuna İslâm'ın Muhtemel Tesiri Üzerine", (Çev. Şemsettin Uluşal), *marife*, yıl. 4, sayı. 2, güz 2004.
- Ceylan, Şule Şahin, "H.L.A. Hart'a Göre Hukuk Ahlak İlişkisi", *H.L.A. Hart ve Hukuk-Ahlak Ayrımı*, (Ed. Sercan Gürler) Yaylacık Matbaası, İstanbul 2017.
- Cotterrell, Roger, *Hukukbilimin Politikası*, (Çev. Saim Üye) Yaylacık Matbaası, İstanbul 2018.
- Çağıl, Orhan Münir, "Bir Eser Münasebetiyle Hukuk Mefhumu ve Hukuk İdesine Dair Bazı Düşünceler", (İ.Ü.H.F.M.) Yıl 1959, Cilt 24, Sayı 1-4.
- Çağıl, Orhan Münir, "Ebedi Bir Problem Olarak Hayır ve Şer Tezadı Ruhun Ebediliği (Ölmezliği)" ve Hukuk İdesi", (İ.Ü.H.F.M.) Yıl 1958, Cilt 23, Sayı 3-4.
- Çağıl, Orhan Münir, *Hukuk Başlangıcı Dersleri*, Nazir Akbasan Matbaası, İstanbul 1961.
- Çağıl, Orhan Münir, *Hukuk Metodolojisi Dersleri*, Kenan Matbaası, İstanbul 1949.

- Çağıl, Orhan Münir, “Hukukun Mahiyeti ve Fonksiyonu Hukuk: Nizam, Emniyet, Beşeri Hayat ve Adalet,” *Makâsüd ve İctihad*, (Hazırlayan: Ahmet Yaman), Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2002.
- Çağıl, Orhan Münir, “Stammeler’in Cemiyet ve Hukuk Felsefesi”, (İ.Ü.H.F.M.) Yıl 1951, Cilt 17, Sayı 1-2.
- Çobanoğlu, Rahmi, “Fenomen ve İdeal Olarak Hukuk”, (İ.Ü.H.F.M.), Yıl 1963, Cilt 29, Sayı 3.
- Damaska, Mirjan, *The Faces of Justice and State Authority: A Comparative Approach to the Legal Process*, Yale University Press, 1986, pp. 181–239. JSTOR, www.jstor.org/stable/j.ctt1bh4d6z.10. Accessed 21 Mar. 2020.
- Duran, Muhammet Sait, “Habermas’ın Söylem Etiğinde Ahlak ve Hukuk”, (İ. Ü. H. F. M.), c. 75, s. 1, 2017.
- Dworkin, Ronald, *Hakları Ciddiye Almak*, (Çec. Ahmet Ulvi Türkbağ), Ankara 2007, s.303.
- Erdoğan, Mehmet, *İslâm Hukukunda Ahkâmın Değişmesi*, Emre Matbaacılık, İstanbul 2000.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed, *el-Mustasfâ min İlmi’l-Usûl (Kitâbu Fevâtihi’r-Rahamût ile birlikte Dâru’l-Erkâm*, Beyrut (t.y.).
- Göksu, Hasan Tuna, “Ronald Dworkin’in Adalet Kuramında Temel Kavramlar: Haklar, İlkeler ve İdeal Yargı. Herkül”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, s: 4, 2014.
- Gürler, Sercan, “Felsefî Bir Sorun Olarak Hukuka İtaat Yükümlülüğü”, (İ. Ü. H. F. M.) c. 72, s. 1, 2014.
- Hallaq, Wael, B., *İmkânsız Devlet*, (Çev. Aziz Hikmet) Ana Basın Yayın, İstanbul 2019.

- Heytû, Muhammed Hasan, *el-İçtihâd ve Tabakâtü Müctehidî's-Şâfi'iyye*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1988.
- Kardâvî, Yusuf, *Bey'u'l-Murâbaha li'l-Emr bi's-Şirâ*, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut 1998.
- Kubalı, Hüseyin Nail, "Devlet Hukuk Nizamı ve Hükümet Edenlerle Hükümete Tabi Olanların ve Bu Nizam İçindeki Vaziyetleri", *Tahir Taner'e Armağan*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1956.
- Makdisi, John A., "The Islamic Origins of the Common Law", s. 1696. <http://scholarship.law.unc.edu/nclr/vol77/iss5/2>.
- Öktem, M. Niyazi, *Fenomenoloji ve Hukuk (Hukukun Özü Sorunu)*, Doğu Matbaası, İstanbul 1982.
- Özbilgen, Tarık, *Eleştirisel Hukuk Başlangıcı Dersleri*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1976.
- Özbilgen, Tarık, *Eleştirisel Hukuk Sosyolojisi Dersleri*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1971.
- Özbilgen, Tarık, "Hukukun Anlamı", (İ.Ü.H.F.M.), Yıl 1984, Cilt 50, Sayı 1-4.
- Özkurt, Hülya, *Jeremy Bentham'ın Faydacı Ahlak ve Hukuk Teorisi*, İstanbul 2013.
- Reysuni, Ahmed, *İslâm Hukuk Prensipleri*, (Çev. Yunus İnanc) Milli Basımevi, İstanbul 2019.
- Sâfi, Lüey M., "İslâm Hukuku ve Toplum" (Çev. F. Mehveş Kanyani) *İslâmi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. II, sayı: 3, 1994.
- Seydişehrî, İbn Emin Mahmud Esad, *Târih-i İlm-i Hukuk*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1331.

- Şâtıbî, Ebû İshak İbrahim b. Mûsa el-Lahamî, *el-Muvâfakât fî Usûli's-Sher'î'a*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1415.
- Üdeh, Abdulkâdir, *İslâm Ceza Hukuku*, (Çev. Ali Şafak) Çevik Matbaacılık, İstanbul 2012.
- Vural, Muammer, "Pozitif Hukuk İle İslam Hukuku Arasında Menşe ve Organik Kaynak Açısından Bir Mukayese" *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl:15, Sayı: 48 (Yaz 2011).
- Yıldırım, Şahban, "İslam Hukukunun Felsefi Mer'iyeti", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı: 33, 2019.
- Yıldırım, Şahban, "Tabii Hukuk Teorisi Bağlamında Hukukun Etik Karakteri ve Etik (Meriyeti) Geçerliliği" (İ.Ü.H.F.M.) c. LXXIII, s. 1, 2015.
- Yörük, Abdülhak Kemal, *Hukuk Felsefesi Dersleri*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1952.

vicdan 12, 20, 32, 48, 57, 64, 85

vicdanî 12, 33, 77

W

Wilhelm Leibniz 38, 69

Y

yasal fiil 66

Yunan 46